dat de verstoppinge ontdaan is, en volkomelijk uitgeperst.

VIII.

Voor eenige verſweringe in de ingewanden des buiks, zoo des levers, nieren, milt, blaas als andere ingewanden, zoo is de Melk al weder de balſem en het *Fac totum* die alles geneest, wat is 'er beter om een ſweer te zuiveren als des zelfs vlugge zout, dat in de Melk is, met een doir van een ei en wat Veneetſe terpentijn ingenomen, zekerlijk alle wonden en geſweren zullen daar door geneſen werden: want dan zuiveren de ſweeren niet alleen, maar zy werden ook geneſen, dewijl alle vlugge zouten het zuur opſlurpen, dat d'oorſaak was, waarom alle ſweeren lange open blyven.

IX. Hooft-stuk.

Dat het eerſte ſog der kraam-vrouwen de kinderen dienſtig is: en zoo het mogelijk is, dat elke moeder haar eigen kind zuige; item dat Melk *het beſte kindervoedſel is.*

I.

De Melk die de moeders eerſt in haar borſten krygen, laten ſommige eerſt van de kraam-bewaarſter uitzuigen, en wanneer die uit-

uitgesogen is, leggen sy de kinderen eerst aan de borst, maar mijns bedunkens is dat onnodig, dewijl God de wyze maker van alles, wel wist oft dese eerste Melk kwaad of goed was: heeft hy ze gemaakt, zekerlijk de eerste Melk sal ook de kinderen niet schaden: en ten anderen zuivert zy al de vuiligheden van de kinderen uit, die anders te lange in de darmen mocht blyven, en meer schade dan goed konde doen. Het biestige sog schijnt in de darmen eenigsins te stremmen, waar door de weiachtigheid van het gerunne afscheid, dese wei hebbende prikkelende deeltjes, doet een grooter beweginge in de darmen maken, even als een purgatie, of gelijk als wy de wei drinken om open lijf te krygen, en dit doende zuivert al de vuiligheid uit de darmen uit, dat gemeenlijk binnen de vieren-twintig uren daar of daar omtrent geschied. Het sog nu van de moeders allenxkens melkachtiger werdende houd de zuiveringe ook allenxkens op, en de kinderen beginnen een gezonder afgang te krygen. 't Js dan een zot gevoelen van *Cardanus* die meint dat de kinderen in geen maand haer moeders behoorden te zuigen: het strijd tegens alle reden, dewijl dat 'er geen voedsel is, waar van het kind beter vaart als van het moeders sog, ik heb aan mijn eigen kind nooit geen ongemak daar aan bemerkt, en aan veel duizende meer, welke zich wel bevonden hebben met de moeders ten eersten te

zuigen

zuigen. 't Is dan ook wonder dat de boere jongens en meisjes zoo vet, zoo kloek en sterk werden, indien de opinie van *Cardanus* vat hadde: welke de kinderen ten eersten aan de borsten leggen. Men ziet veel eer dat de kinderen ziek werden, wanneer zy een vreemde minne-moer zuigen moeten, want hare Melk is gemeenlijk al te krachtig voor de kinderen; en dat meer is, de minne-moers eten allerlei kost die haar maar voor komt, daar een kraam-vrouw zich gemeenlijk voor wagt: ten anderen moeten zy dikwils werken, in koud water komen, en alle koude en ongemak uitstaan, het welke een kraam-vrouw niet en doet; derhalven werden de kindertjes mede dikwils d' ongemakken van de zuigsters gewaar, huylen en kryten nagt en dag, dan loopt men om een onverstandige Kinder-Docter en diergelyke: en ten laatsten werden de kindjes soo om den hals gebracht.

II.

Het is ook een tyrannye, en meer dan een tyrannye, dat zommige vrouwen, haar kinderen wel konnende sogen, echter aan vreemde vrouwen geven te zuigen. Het is om dat se niet met het kind geduurig souden belemmert zijn, en geern alle comparitien en gezelschappen bywoonen: ondertussen de kinderen hebben te lyden't geen ik te voren hebben gesegt: maar so se

noch al groot werden, hebben de ouders geen liefde tot haar kinders, en de kinders weder tot d' ouders niet: dit komt om dat de kinderen van jongs aan die manieren aanwenden, van die geene met welke zy geduurig omgaan. Zelfs zal een kind in manieren verbasteren van de ouders door een simpele kwalijk opgevoede meid: zoo dat 'et conscentie werk is, en sy het voor God zal moeten verantwoorden, wanneer zy haar kind niet en zuigt, als zy goede en bekwame borsten heeft: en al is het wat pynelijk, zekerlijk, men moet een weinigje lyden om zijn kindjen, in smerten en pyne moet de vrouw baren en kinderen opbrengen. Nu daar zijnder die te excipieren sijn, welke geen tepels hebben, geen Melk krygen, gans kwade borsten hebben en diergelyke. Maar anders die sijn eigen kindjen soogt, heeft daar groote wil af; met wat een zoetigheid duwt de moeder haar kindjen aan de borst, dat een vreemde so seer niet doen en zal; ook willen de kinderen altijd by die gene zijn welke haar zuigen en goed doen, krytende en huilende als sy by haar eygen moeder komen welke haar niet en zuigt: en behalven dit, zijn daar menigmaals verwisselingen van kinderen geschied; of se werden van de minnen niet wel gehavent, dood gelegen en diergelyke. Zomtijds hebben wy gezien dat de minnen met Pokken en andere kwade ziekten zijn besmet geweest, waar door de kindertjes

zijn

zijn omgekomen, of al haar leven ziek geweeſt: het welk men tot Middelborg over dertig jaren ontrent noch heeft beproeft, alwaar door een zoogſter niet alleen de kinderen, maar ook heele huis-houdens daar mede beſmet zijn geworden.

III.

De ſpyze onderwylen die men de kinderen geeft is verſcheidentlijk, want ſe word gemaakt van gezuikerde Melk, gezuikerde water-pap, bier en brood en ſoo voorts, welke alle ik verwerp om haar ſuiker oft ſyroop die ſe in de Melk doen, want de kindertjes dit dagelijks etende werden ſcheurbuikig en vol verſtoppingen. En in de water-pap doen de ryke luiden gemeenlijk wat rinſe of franſe wijn, het welk zeer ſchadelijk is, want voor eerſt vliegt de kracht in 't koken weg, zoo dat 'er maar een zuurigheid nagelaten werd: en ten anderen, moet door deſe zuurigheid de Melk ſchiften, die de kindertjes geſogen hebben: waar door ziekten geboren werden: en een goede grondſlag is om vroeg het *Podagra* te krygen.

IV.

Mijn kind heb ik van zijn geboorte af geen diergelyke laten proeven, maar liet hem de eerſte maand half water half Melk met witte-brood of beſchuit koken; ik dede daar water

by om dat de kindertjes in 't lichaam van de moeder niet anders gebruikt hebben, dan een zeer dun melkachtig vocht: en om hare maagjes niet te overladen, liet ik de Melk verdunnen: daar na de de baker allenxkens wat minder water daar by, om het zelve allenxkens daar toe te gewennen, want de kinders moeten allenxkens tot vaster en krachtiger kost gewennen: eindelijk hebben wy het Melk alleen laten gebruiken: ontrent de vijf maanden werdende, kreeg het somwijls een weinig vaster spyse, en is nu acht maanden oud zijnde kloek en vet zonder stoot of ramp te hebben.

V.

Men zal nu vragen hoe lange de kinderen met Melk alleen behoorden gevoed te werden? ik antwoord, tot datse beginnen tanden te krygen, want God heeft haar de tanden gegeven, om een vaster kost te mogen gebruiken: een jaar oud zijnde mag men se ook wel spenen. Maar niet al te schielijk tot zeer sware spijs gewennen, want die konnen sy noch niet verduwen, dat is, die spyse kan niet wel tot een goede Melk in hare maagjes verandert werden, waar door dan verstoppingen komen, wormen en andere ziektens gebaard werden.

X. HOOFT-